

نگاهی به رفتار ضد حقوق بشری اسرائیل در لبنان و بلندیهای جولان

مهدی حاجت‌پور^۱

مقدمه

حقوق اولیه فلسطینیان تنها در افکار عمومی جهان مورد محکومیت قرار می‌گرفت، اکنون در وضعیتی قرار داده است که چه در داخل و چه در خارج با مخالفت روزافزونی از جانب گروه‌های مدافع حقوق بشر روبه‌روست. پس از تهاجم وحشیانه نظامیان رژیم صهیونیستی به نوار غزه، گروه‌های مدافع حقوق بشر در کشورهای مختلف تعقیب قضایی نظامیان این رژیم را آغاز کرده‌اند.

اعمال سیاست‌های نژادپرستانه علیه اقلیت عرب ساکن اراضی اشغالی ۱۹۴۸، بی‌توجهی به مفاد کنوانسیون چهارم ژنو و نقض قوانین بین‌المللی جنگ در کنار پدیده‌های نوینی چون قاچاق انسان تنها

جهانی شدن مفهوم حقوق بشر طی سالیان اخیر توأم با محکومیت‌های پی‌درپی و بین‌المللی ناقضان حقوق بشر، دولتهای جهان را به طور اعم و رژیم صهیونیستی را به طور اخص با چالش‌های نوینی در عرصه بین‌الملل مواجه ساخته است. به بیان دیگر، جدیت نهادهای بین‌المللی مدافع حقوق بشر نظیر شورا، دیدبان و کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل در پیگیری موارد نقض حقوق بشر در سراسر جهان از یک سو و اشتیاق روزافزون سازمانهای غیردولتی به مقوله حقوق بشر از سوی دیگر، رژیم صهیونیستی را که پیشتر بواسطه تصرف غیرقانونی یک سرزمین و سلب

۱. کارشناس مؤسسه تحقیقات و پژوهش‌های سیاسی علمی ندا

اشغالی ۱۹۶۷، کشتار مردم بی‌گناه لبنان، تداوم شهرک‌سازی در اراضی اشغالی فلسطین، سلب حقوق اولیه فلسطینیان، بی‌اعتنایی به مقررات بین‌المللی و قطعنامه‌های سازمان ملل، تلاش برای تغییر بافت جمعیتی قدس و ربودن وزرا و نمایندگان قانونی مردم فلسطین اقدام به تهیه پیش‌نویس بیش از ۸۰ مورد قطعنامه علیه رژیم صهیونیستی نموده که البته بسیاری از این قطعنامه‌ها به دلیل وتو آمریکا از روند اجرایی شدن بازمانده‌اند. (۱)

بی‌توجهی رژیم صهیونیستی به موازین بین‌المللی حقوق بشر به حدی است که کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل پیش از انحلال، بررسی موارد نقض حقوق بشر توسط این رژیم در اراضی اشغالی فلسطین، جنوب لبنان و بلندیهای جولان را در دستور کار ثابت خود قرار داده بود و درست به همین دلیل یعنی تمرکز بیش از حد بر رفتار ضد حقوق بشری این رژیم پس از صدور ۶۰ مورد قطعنامه در محکومیت رفتار تجاوزکارانه اسرائیل در سرزمینهای اشغالی تحت فشار آمریکا به کار خود پایان داد. (۲)

شورای حقوق بشر سازمان ملل نیز که در تاریخ ۱۵ مارس ۲۰۰۶ از سوی مجمع عمومی سازمان ملل و علی‌رغم رای مخالف

بخشی از رفتار ضدحقوق بشری رژیم صهیونیستی در منطقه است که می‌توان شواهدی از آن را در گزارشات و قطعنامه‌های صادر شده از سوی مجامع بین‌المللی مشاهده کرد. از این رو، با توجه به کثرت موارد نقض حقوق بشر توسط رژیم صهیونیستی، گزارش حاضر می‌کوشد با تکیه بر اسناد و قطعنامه‌های بین‌المللی، رفتار ضدحقوق بشری این رژیم را در قبال شهروندان سوری ولبنانی مورد بررسی قرار دهد.

الف) پیشینه رژیم صهیونیستی در حوزه نقض حقوق بشر

رژیم صهیونیستی از بدو اشغال فلسطین در سال ۱۹۴۸ همواره به دلیل نقض قوانین بین‌المللی جنگ یا تعرفه‌های جهانی حقوق بشر در سرزمینهای اشغالی فلسطین، جنوب لبنان و بلندیهای جولان، هدف انتقادات نهادهای بین‌المللی و گروههای داخلی و خارجی مدافع حقوق بشر قرار داشته است. به عنوان نمونه، شورای امنیت سازمان ملل از سال ۱۹۵۵ تاکنون به دلایل متعددی چون نقض کنوانسیون چهارم ژنو، کشتار غیرنظامیان فلسطینی، حمله نظامی به غزه، ممانعت از ورود آوارگان فلسطینی به اراضی

نیروی اشغالگر قرار داده شده را در نشست‌های دوره‌ای خود مورد بررسی قرار می‌دهد. (۵)

(ب) مروری بر رفتار ضد حقوق بشری رژیم صهیونیستی در خارج از مرزهای اشغالی ۱۹۴۸

با وجود آنکه رژیم صهیونیستی به دلیل تضييع حقوق مدنی شهروندان عرب، اعمال سیاستهای تبعیض آمیز در مورد گروههای غیریهودی و همچنین تسامح بیش از حد در زمینه مقابله با استعمار جنسی زنان، در داخل نیز از وضعیت مطلوبی به لحاظ رعایت موازین حقوق بشر برخوردار نیست، اما آنچه بیش از همه باعث محکومیت این رژیم در مجامع بین‌المللی شده، رفتار تجاوزکارانه آن در خارج از مرزهای اشغالی ۱۹۴۸ است. علی‌رغم بازتاب جهانی و گسترده رفتار ددمنشانه رژیم صهیونیستی در قبال فلسطینیان ساکن غزه و کرانه باختری، بخش حاضر منحصرأ به بررسی رفتار ضدحقوق بشری این رژیم در جنوب لبنان و بلندیهای جولان اختصاص یافته است.

آمریکا و اسرائیل جایگزین کمیسیون حقوق بشر شد، در طول کمتر از یک سال، ۹ عنوان قطعنامه را در محکومیت اقدامات ضد حقوق بشری رژیم صهیونیستی به تصویب رساند. جالب آنکه این رژیم که پس از انحلال کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، امید فراوانی به رفع چالشهای گذشته داشت، تنها عضوی از سازمان ملل بود که در این مدت از سوی شورای حقوق بشر مورد انتقاد قرار می‌گرفت. (۳) شورای حقوق بشر سازمان ملل همچنین در یکی از قطعنامه‌های خود مصوب ۲۹ ژوئن ۲۰۰۶، بررسی میزان پایبندی رژیم صهیونیستی به موازین جهانی حقوق بشر در فلسطین و سایر سرزمینهای عربی اشغال شده را در دستور کار ثابت خود قرار داد. (۴)

با وجود آنکه شورای حقوق بشر سازمان ملل هنوز سومین سال فعالیت خود را نیز به پایان نرسانده است، مصادیق رفتار ضد حقوق بشری رژیم صهیونیستی در سرزمینهای اشغالی به حدی است که این شورا تاکنون قریب به ۲۰ قطعنامه بین‌المللی را در محکومیت اقدامات این رژیم به تصویب رسانده و همچنان سرپیچی این رژیم از مسئولیتهایی که به موجب کنوانسیون چهارم ژنو بر عهده

(۱) نقض حقوق بشر در لبنان

لبنان کشوری است که همواره بواسطه همجواری با رژیم صهیونیستی، هزینه‌های فراوانی را متحمل شده است و از این رو، پس از فلسطین، لبنان را به حق می‌توان دومین قربانی اشغالگری رژیم صهیونیستی در منطقه نامید. اشغال مزارع ابخیز «شبعاء» با وسعت تقریبی ۳۵ کیلومتر مربع در سال ۱۹۶۷ که با وجود قطعنامه‌های متعدد بین‌المللی از جمله قطعنامه ۴۲۵ شورای امنیت سازمان ملل، هنوز از مناطق تحت اشغال رژیم صهیونیستی خارج نشده است، انجام عملیات لیتانی توسط رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۷۸، اشغال بیست ساله مناطق جنوبی لبنان و همچنین دستگیری و بازداشت دهها شهروند لبنانی که هنوز با وجود گذشت سالها، از دید نمایندگان سازمان صلیب سرخ جهانی پنهان نگاه داشته شده‌اند را می‌توان از جمله هزینه‌های هنگفت همجواری با یک رژیم اشغالگر برشمرد. اما آنچه از دید سازمانهای مدافع حقوق بشر، جنایات رژیم صهیونیستی علیه مردم لبنان را به نقطه اوج خود رساند، حمله نظامی اخیر این رژیم به جنوب لبنان در سال ۲۰۰۶ بود که در ادبیات نظامی منطقه به جنگ ۳۳ روزه معروف شد. شدت جنایات رژیم صهیونیستی در این

جنگ به حدی بود که دیدبان حقوق بشر سازمان ملل، طی گزارشی تحت عنوان «عملیات مرگبار: حملات کورکورانه اسرائیل علیه غیرنظامیان لبنانی»، این رژیم را به نقض کنوانسیون چهارم ژنو و ارتکاب جنایان جنگی در لبنان متهم کرد. (۶) در همین ارتباط، سازمان عفو بین‌الملل نیز پس از پایان جنگ ۳۳ روزه، طی یک گزارش ۶۹ صفحه‌ای، عملیات نظامی رژیم صهیونیستی در جنوب لبنان را مصداق بارز نقض حقوق بشر خواند. (۷) مهمترین موارد نقض حقوق بشر توسط رژیم صهیونیستی در خلال جنگ ۳۳ روزه با حزب الله لبنان را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱-۱) حمله به غیرنظامیان

در حالیکه به موجب قوانین بین‌المللی حقوق بشر از جمله پروتکل اول کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، طرفین محاصمه می‌بایست نهایت دقت را در مصون نگاه داشتن غیرنظامیان از حملات خود به عمل آورند، رژیم صهیونیستی با حمله به اماکن غیرنظامی لبنان که فجیع‌ترین آنها در ۳۰ ژوئیه ۲۰۰۶ در روستای قانا بوقوع پیوست و همچنین عدم ایجاد کریدور انسانی برای تخلیه

آسیبهای جبران‌ناپذیری را در خلال جنگ ۳۳ روزه به جمعیت غیرنظامی لبنان وارد کرد. (۱۱) رژیم صهیونیستی حتی چند دستگاه کامیون که حامل کمکهای بشردوستانه امارات متحده عربی برای مردم جنوب لبنان بودند را در روزهای آغازین جنگ ۳۳ روزه در نزدیکی مرز سوریه و لبنان هدف حملات موشکی خود قرار داد. در حالی که رژیم صهیونیستی پس از این حمله، علت انجام آن را جلوگیری از قاچاق سلاح از سوریه به لبنان عنوان کرد. خبرنگاران روزنامه واشنگتن‌پست و خبرنگاری فرانس پرس پس از حضور در صحنه، محتویات کامیونهای موردنظر را اقلامی چون دارو، روغن نباتی، شکر و برنج اعلام کردند. (۱۲)

۳-۱) حمله به تأسیسات و زیرساخت‌های عمومی

رژیم صهیونیستی طی جنگ ۳۳ روزه، علاوه بر بمباران گسترده مناطق غیرنظامی جنوب لبنان و انسداد مرزهای زمینی و دریایی این کشور به منظور جلوگیری از ورود کمک‌های بشردوستانه به این مناطق، با حمله به تأسیسات حیاتی نظیر نیروگاهها و تخریب زیرساخت‌های مورد نیاز برای امداد رسانی به مناطق جنوبی لبنان، سیاست تنبیه دسته‌جمعی را در مورد مردم بی‌دفاع لبنان به مورد اجرا

مناطق غیرنظامی، حداقل ۱۲۰۰ غیرنظامی لبنانی را کشته، حدود ۴۴۰۰ نفر را مجروح و بیش از یک میلیون نفر را بی‌خانمان کرد. (۸) این در حالی است که تعداد تلفات غیرنظامی در جبهه رژیم صهیونیستی تنها ۱۵۰ نفر اعلام شد. (۹)

سازمان دیدبان حقوق بشر در تحقیقات خود علت تلفات گسترده غیرنظامیان لبنانی را عدم پیروی این رژیم از قوانین بین‌المللی جنگ اعلام کرد. (۱۰)

۲-۱) ممانعت از ورود مواد غذایی و دارویی
اقدام رژیم صهیونیستی در محاصره بنادر و جلوگیری از ورود کاروانهای امداد رسانی و کامیونهای حمل مواد غذایی را می‌توان یکی دیگر از موارد نقض حقوق بشر طی جنگ ۳۳ روزه برشمرد. به گفته «سارا لی ویتسون» مدیر بخش خاورمیانه و شمال آفریقای دیدبان حقوق بشر سازمان ملل، اسرائیل در حالیکه به موجب قوانین بین‌المللی می‌بایست تمهیدات ویژه‌ای را برای ورود آمبولانسها، گروه‌های امداد رسان و مواد غذایی و دارویی به مناطق غیرنظامی جنوب لبنان در نظر می‌گرفت، با اجتناب از ایجاد یک کریدور امن برای عبور امداد رسانان و کامیونهای حامل غذا و دارو،

گذاشت. شورای حقوق بشر سازمان ملل در دومین نشست ویژه خود با موضوع بررسی وضعیت حقوق بشر در لبنان پس از عملیات نظامی اسرائیل، با صدور قطعنامه‌ای حمله هوایی رژیم صهیونیستی به فرودگاهها، جاده‌ها، پل‌ها، نیروگاهها و تخریب سایر زیرساخت‌های عمومی طی جنگ ۳۳ روزه را به شدت محکوم کرد. (۱۳) حمله اسرائیل به تأسیسات و زیرساخت‌های عمومی در حالی صورت گرفت که طبق قوانین بین‌المللی جنگ، هدف قرار دادن زیرساخت‌های غیرنظامی نظیر بیمارستانها، مدارس یا جاده‌ها و پل‌ها تنها در شرایط بسیار خاص و در صورت اثبات استفاده نظامی از آنها امکان‌پذیر است. از این رو، به گفته دیدبان حقوق بشر سازمان ملل، حمله هوایی اسرائیل به تأسیسات و زیرساخت‌های غیرنظامی لبنان را نمی‌توان به صرف وجود ارتباطی موهوم با حزب‌الله قابل توجیه دانست. (۱۴)

۴-۱) استفاده از بمب‌های خوشه‌ای

استفاده از بمب‌های خوشه‌ای در روزهای پایانی جنگ ۳۳ روزه - درست در زمانی که طرفین موافقت اولیه خود را با قبول آتش‌بس اعلام کرده بودند - را می‌توان نقطه اوج رفتار

ضد حقوق بشری رژیم صهیونیستی در لبنان برشمرد که همچون مین‌های بیشمار که در دوران اشغالگری این رژیم در جنوب لبنان کاشته شد، میراث مرگباری را برای مردم بیگناه لبنان به یادگار گذاشت. طبق تحقیقات بعمل آمده از سوی سازمان دیدبان حقوق بشر، با وجود گذشت بیش از ۲ سال از پایان جنگ ۳۳ روزه، هنوز حدود یک میلیون بمب خوشه‌ای منفجر نشده در مناطق جنوبی لبنان وجود دارد که همچنان جان شهروندان لبنانی را تهدید می‌کند. این سازمان تعداد قربانیان غیرنظامی بمب‌های خوشه‌ای در جنوب لبنان در فاصله زمانی پس از برقراری آتش‌بس تا ۲۰ ژوئن ۲۰۰۷ را ۲۴ نفر و تعداد زخمی‌شدگان را ۱۸۳ نفر اعلام کرد. (۱۵)

دیدبان حقوق بشر سازمان ملل همچنین از دولت آمریکا به عنوان تولیدکننده و فروشنده این تسلیحات به رژیم صهیونیستی خواسته است این رژیم را برای افشای اطلاعات در مورد مکان استفاده از بمب‌های خوشه‌ای تحت فشار قرار دهد. اما رژیم صهیونیستی هنوز هیچ اطلاعاتی در مورد نوع و میزان استفاده از این تسلیحات در جنگ ۳۳ روزه و پراکنندگی جغرافیایی آن در جنوب لبنان ارائه نکرده است. (۱۶)

۲) اسرائیل و نقض حقوق بشر در جولان
منطقه جولان نیز از جمله مناطقی است که همواره کانون توجه نهادهای بین‌المللی مدافع حقوق بشر بوده است. رژیم صهیونیستی بلندیهای جولان را در جنگ ژوئن ۱۹۶۷ به اشغال خود در آورد و از آن زمان تاکنون نه تنها به تبعیت از قطعنامه‌های متعدد سازمان ملل، از این منطقه خارج نشده است بلکه روزبه‌روز بر دامنه فعالیت‌های غیرقانونی خود نیز افزوده است. این رژیم حتی برخلاف قطعنامه‌های متعدد بین‌المللی در ۱۴ دسامبر ۱۹۸۱ با تصویب کنست، بلندیهای جولان را در اقدامی که هرگز مورد قبول جامعه بین‌الملل واقع نشد، رسماً به اراضی اشغالی ۱۹۴۸ ضمیمه کرد و تمامی نمادها و نهادهایی که به نحوی تداعی‌گر حاکمیت سوریه بر این منطقه بود را از میان برد. مهمترین موارد نقض حقوق بشر توسط رژیم صهیونیستی در منطقه جولان از ابتدای اشغال این منطقه را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱-۲) اخراج ساکنان محلی

اشکارترین مورد نقض حقوق بشر پس از اشغال بلندی‌های جولان در سال ۱۹۶۷، اخراج ساکنان بومی این منطقه بدست نیروهای اشغالگر بود. به گفته منابع سوریه، جمعیت منطقه جولان در زمان اشغال بالغ بر ۱۴۷ هزار نفر بود که حدود ۱۳۰ هزار نفر از آنان پس از اشغال، برخلاف بند ۴۹ کنوانسیون چهارم ژنو به داخل سوریه رانده شدند. (۱۷)

رژیم صهیونیستی نه تنها بخش اعظمی از جمعیت بومی منطقه جولان را تخلیه کرد بلکه با ایجاد منطقه نظامی بسته، از بازگشت یا حتی تماس ساکنان باقیمانده منطقه با اقوام و بستگان خود در سوریه نیز جلوگیری کرد. (۱۸)
تعداد ساکنان بومی منطقه جولان اکنون تنها در حدود ۱۸ هزار نفر است. (۱۹)

۲-۲) شهرک سازی

رژیم صهیونیستی به دنبال اشغال بلندیهای جولان، همچون سایر مناطق اشغالی، پروژه یهودی‌سازی را در دستور کار خود قرار داد و با ایجاد شهرک‌های یهودی‌نشین به تلاش برای تغییر بافت جمعیتی منطقه پرداخت. (۲۰) تاکنون مجمع عمومی و شورای حقوق بشر سازمان ملل قطعنامه‌های متعددی را در محکومیت

گروه‌های مدافع حقوق بشر، اعمال سیاست‌های تبعیض‌آمیز در زمینه توزیع آب، اقتصاد مبتنی بر کشاورزی ساکنان بومی منطقه را با مشکلات فراوانی مواجه کرده است. (۲۳)

۴-۲) نقض حقوق شهروندی

تلاش رژیم صهیونیستی برای تغییر بافت جمعیتی و وضعیت حقوقی منطقه جولان، جلوگیری از گسترش روستاهای عرب‌نشین از طریق مین‌گذاری در اطراف روستاها به بهانه‌های امنیتی و مشروط ساختن دریافت مجوز ساخت و ساز به قبول تابعیت اسرائیلی، زندانی ساختن رهبران محلی مخالف الحاق جولان به اراضی اشغالی ۱۹۴۸، اعمال محدودیت‌های شدید آمد و شد به دلیل امتناع اعراب سوری‌الاصل از قبول تابعیت اسرائیلی و همچنین اعمال قوانین حقوقی رژیم صهیونیستی در اراضی تحت اشغال از جمله بارزترین موارد نقض حقوق شهروندی ساکنان بومی جولان به شمار می‌روند. (۲۴)

رژیم صهیونیستی تاکنون به دلیل سلب حقوق اولیه ساکنان عرب و دروزی منطقه جولان، ۱۳ بار از سوی کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، ۳ بار از سوی شورای حقوق بشر و بیش از ده‌ها بار از سوی مجمع عمومی سازمان ملل مورد انتقاد قرار گرفته است. (۲۵)

ساخت‌وساز در بلندی‌های جولان به تصویب رسانده‌اند اما رژیم صهیونیستی همانطور که قطعنامه‌های شورای امنیت مبنی بر عقب‌نشینی از جولان را نادیده گرفت، به قطعنامه‌های نهادهای مدافع حقوق بشر نیز توجهی نشان نداده است. منابع اسرائیلی هم اکنون جمعیت شهرک‌نشینان اسرائیلی ساکن در منطقه جولان را حدود ۲۰ هزار نفر تخمین می‌زنند. (۲۱)

۳-۲) کنترل منابع آبی

یکی دیگر از مصادیق رفتار ضد حقوق بشری رژیم صهیونیستی در بلندی‌های جولان، تصرف منابع آبی و جلوگیری از دسترسی آزاد ساکنان بومی به ذخائر طبیعی منطقه است. طبق گزارشات گروه‌های مدافع حقوق بشر، رژیم صهیونیستی علاوه بر کنترل کامل منابع آبی جولان، سیاست‌های تبعیض‌آمیزی را در توزیع آب مصرفی ساکنان عرب و یهودی منطقه مورد اجرا قرار می‌دهد. براساس این گزارشات، سهم شهرک‌نشینان از منابع آبی جولان ه‌برابر ساکنان عرب منطقه است و از آنجا که مالیات دریافتی بر مبنای «درصد مصرف آب از سهمیه اختصاص یافته» مصرف می‌شود، ساکنان عرب به دلیل اشتغال به کشاورزی، مالیات بیشتری نسبت به شهرک‌نشینان می‌پردازند. (۲۲) به گفته

۲-۵) دفن زباله‌های اتمی

یکی از اتهامات جدید رژیم صهیونیستی، دفن زباله‌های رادیواکتیو در منطقه جولان است. سوریه در ۵ ژوئیه ۲۰۰۸ طی گزارشی خطاب به سازمان ملل، رژیم صهیونیستی را به دفن زباله‌های اتمی خود در بلندی‌های جولان متهم کرد. به نوشته روزنامه اسرائیلی جروزالیم‌پست، هم اکنون کمیته حقیقت یاب ویژه‌ای متشکل از سفرای سنگال، سریلانکا و مالزی به نمایندگی از سوی سازمان ملل در حال پیگیری این مسئله است. (۲۶) دفن زباله‌های اتمی در جولان مطمئناً پیامدهای زیانبار بلند مدتی را برای ساکنان این منطقه به همراه خواهد داشت.

بین‌المللی را در محکومیت اقدامات این رژیم در فلسطین و سایر سرزمین‌های عربی اشغال شده به تصویب رسانده است.

افزون بر این، رژیم صهیونیستی حتی در داخل اراضی ۱۹۴۸ نیز به دلیل برخورد تبعیض آمیز با اقلیت‌های غیریهودی، از عملکرد رضایت‌بخشی در زمینه حقوق بشر برخوردار نیست و از این رو، به نظر می‌رسد که با انطباق‌پذیری بیشتر قوانین حقوقی کشورها با قوانین بین‌المللی حقوق بشر، مسئله پیگرد ناقضان حقوق بشر در خارج از حوزه قضایی رژیم صهیونیستی، این رژیم را در آینده با چالش‌های جدی‌تری برای دفاع از موجودیت خود مواجه کند.

نتیجه‌گیری

رژیم صهیونیستی از بدو شکل‌گیری تا کنون، همواره به دلیل ارتکاب جنایات جنگی و نقض حقوق بشر در مناطق اشغالی با انتقاد شدید مجامع بین‌المللی روبه‌رو بوده است. کثرت موارد نقض حقوق بشر توسط این رژیم به حدی است که شورای حقوق بشر سازمان ملل که در سال ۲۰۰۶ جایگزین کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل شد، بررسی میزان پایبندی این رژیم به موازین بین‌المللی حقوق بشر را به عنوان یک رکن ثابت در دستور کار خود قرار داده و تاکنون قریب به ۲۰ قطعنامه

پی نوشت‌ها

- 15- www.hrw.org/reports/2007/lebanon0907/3.htm#_Toc175028479
- 16- www.hrw.org/english/docs/2007/01/29/usint15212.htm
- 17- www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/almarsad.pdf
- 18- Ibid
- 19- www.ynet.co.il/english/articles/0,7340,L-3463404,00.html
- 20- www.damascus-online.com/golan/golan_reality.htm
- 21- www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1214726216353&pageName=JPost%2FJPArticle%2FShowFull
- 22- www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/almarsad.pdf
- 23- Ibid
- 24- www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/almarsad.pdf
- 25- www.ohchr.org/EN/Countries/MENARegion/Pages/ILIndex.aspx
- 26- www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1214726216353&pageName=JPost%2FJPArticle%2FshowFull

- 1- www.middleeastnews.com/unresolutionslist.html
- 2- www.jpost.com/Servlet/Satellite?cid=1150885889961&pageName=JPost%2FJP
- 3- www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil
- 4- http://ap.ohchr.org/documents/sdpage_e.aspx?b=10&c=89&t=4
- 5- www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil
- 6- www.ynet.co.il/english/articles/0,7340,L-3285648,00.html
- 7- www.amnesty.org.uk/news_details.asp?NewsID=17167
- 8- www.hrw.org/reports/2007/lebanon0907/3.htm#_Toc175028479
- 9- www.haaretz.com/hasen/spages/795327.html
- 10- www.hrw.org/reports/2007/lebanon0907/9.htm
- 11- www.hrw.org/english/docs/2006/07/20/lebanon13779.htm
- 12- www.hrw.org/english/docs/2006/07/20/lebanon13779.htm
- 13- www.ohchr.org/EN/Countries/MENARegion/Pages/ILIndex.aspx
- 14- www.hrw.org/reports/2007/lebanon0907/9.htm

